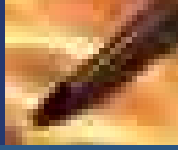

Peygamber İklimi

Ahmet YILDIRIM*

HOCA AHMED YESEVÎ VE SÜNNET

Türk-İslâm kültür ve edebiyatının mümtaz şahsiyetlerinden birisi de Pîr-i Türkistan lakabıyla maruf Hoca Ahmed-i Yesevî (ö.562/1166) Hazretleridir. Onun kimliğiyle ilgili bilgi verecek olursak o, bugün Kazakistan sınırları içinde bulunan Türkistan'ın batısında Çimkent şehrinin biraz doğusunda Sayram kasabasında; Hz. Ali soyundan gelen, Şeyh İbrahim'in oğlu olarak dünyaya gelmiştir. O küçük yaşlardan itibaren babasından başlayan dini tadrîsâtını, farklı hoca ve mekânlarda devam ettirerek tamamlamıştır. Bilhassa hocası ve şeyhi olan Yûsuf-ı Hemedânî'nin (ö.535/1140) onun hayatında ayrı yeri ve bir etkisi vardır. Hanefî mezhebine mensuptur. O, hicrî 562 mîlâdî 1166 tarihinde Türkistan şehrinde vefat etmiştir. Türkistan şehrinde Timur'un yaptırdığı türbesinde metfundur.

Hoca Ahmed Yesevî'nin hayatı incelendiğinde onun ilme, irfâna, ahlâka kısacası Hakk'a ve halka adanmış biri olarak görülür. Onun düşünce sistemini şekillendiren pek çok unsur bulunmaktadır. Bunlar arasında Kur'an ayetleri başta gelmektedir; bunun yanında, Hz. Peygamber'in ahlâkî güzellikleri ve gerek pratik gerek teorik olarak onun sünneti gelir.

Eseri *Dîvân-ı Hikmet*'te Hoca Ahmed-i Yesevî, Hz. Muhammed'in (s.a) sünnetine sınıksız bağlanmaya çok önem veren, buna teşvik

eden ve bunu pratik hayatına yansıtan birisi olarak kabul edilir. O, Hz. Peygamber'in sözlerine göre yaşamayı, ona ümmet olmanın gereği sayar ve bu konuda bize gerekli ciddî uyarılarda bulunur.

"Mustafâ'nın sözlerine (göre) amel et" (Hikmet 124).
Fâsık, fâcir günaha girip yeri basmaz,
Oruç-namaz kazâ eyleyip misvâk asmaz,
Resulullah sünnetlerini göze iliştirmez,
Günahları günden güne artar dostlar. (Hikmet 86),

"Hoca Ahmed Yesevî'nin hayatı incelendiğinde onun ilme, irfâna, ahlâka kısacası Hakk'a ve halka adanmış biri olarak görülür. Onun düşünce sistemini şekillendiren pek çok unsur bulunmaktadır. Bunlar arasında Hz. Peygamber'in ahlâkî güzellikleri ve gerek pratik gerek teorik olarak onun sünneti gelir."

Sünnetlerini sıkı tutup ümmet ol,
Gece gündüz salât-selâm söyleyip yakın ol
(Hikmet 142),
Sünnetlerini sıkı tutup, ümmet olun,
Ümmet olan şer yolundan yanmaz olur.
(Hikmet 162),

Tanrı Teâlâ sözünü, Rasûlullah sünnetini,

İnanmayan ümmetini ümmet demez Muhammed. (Hikmet 37),

Ten-can ile sünnetlerini yaptınız mı?

Rasûl için ağlayıp inleyerek geçtiniz mi?
(Hikmet 38),

Âdem Safî sünnetlerini dile alsam,

“Yâ Rabbenâ zalemnâ” deyip feryâd etsem
(Hikmet 64)

Ahmed-i Yesevî sünnete bağlılığını, Hz. Muhammed'in (s.a) vefat yaşı olan 63 yaşından sonraki ömrünü yer altında yaptırdığı bir hücrede geçirerek göstermek istediği rivayet edilir. Konuyla ilgili beyitler şöyledir:

*Sabah erken pazartesi günü yere girdim
Mustafâ'ya mâtem tutup girdim ben işte
Altmışüçte sünnet dedi işitip bildim*

Mustafâ'ya mâtem tutup girdim ben işte
(Hikmet 8)

Altmış üç yaşta sünnetlerini sıkı tutup

İşitip okuyup yere girdi Kul Hoca Ahmed
(Hikmet 10)

Altmışüç yaşta sünnet oldu yere girmek

Resûl için iki âlem berbât edivermek (Hikmet)10

Altmış üçdür peygamberin yaşını bilsen,

Farz ve sünnet buyruğunu edâ kılsan. (Hikmet 162)

Böylece altmış üç yaşında kabre girip ömrü boyunca izinden gittiği Hz. Muhammed'in vârisi olduğunu göstermek istemiştir. Yukarıdaki beyitlerde de görüldüğü üzere ona göre kabre girmek Rasûlullah'ın sünnetidir:

Kabre girmek Rasûlullah sünnetleri

İbadet eylemek Hakk Rasulû'nün âdetleri
(Hikmet 9).

Ahmed Yesevî, “O sebepten altmış üçte girdim yere” nakarat mısralı ikinci hikmetinde Hz. Muhammed (s.a) ile olan özel ilişkisini ve altmış üç yaşından sonra hayatının geri kalan kısmını yer altında geçirmesinin sebebini şöyle anlatmaktadır:

“Rahmet denizi dolup taşı, ana rahmine düşüp belirince “zikir söyle” diye bir ses geldi ve bütün organlarım titreyiverdi. Rûhum cesedime girdiğinde kemiklerim “Allah” dedi. Dört yüz yıldan sonra çıkıp ümmet olacak; nice yıllar dolaşip halka yol gösterecek; on dört bin âlim kendisine hizmet eyleyecek (ben Ahmed-i Yesevî) dokuz ay ve dokuz günde yere düştüm ve dokuz saat duramadım, göğe uçtum; Arş ve Kürsü derecesini varıp kucakladım. Arş üstünde namaz kılıp dizimi büktüm. Dileğimi söyleyip, Hakk'a bakıp gözyaşı döktüm.

Bir yaşımda ruhlar bana pay verdi; iki yaşımda peygamberler gelip gördü; üç yaşımda kırklar gelip halimi sordu; dört yaşımda Hak Mustafâ hurma verdi; nice günahkâra yol gösterdim, yola girdi; nereye varsam Hızır Babam bana yoldaş oldu. Yedi yaşımda Arslan Babam beni arayıp buldu. Sekizimde sekiz yandan yol açıldı; hikmet söyle diye başıma nurlar saçıldı; Allah'a hamdolsun

Pir-i kâmil Hak Mustafâ mey içirdi (Hikmet 2).

On sekiz yaşımda Kırklar ile şarap içtim; Hak Mustafâ'nın güzelliklerini gördüm. Yirmi yaşımıda Allah'a hamdolsun pir hizmetini tamamladım (Hikmet 3). Yirmi sekiz yaşımıda âşık oldum (Hikmet 4). Otuz bir yaşımıda Hızır Baba'm mey içirdi. Otuz üç yaşımıda sâkî olup mey sundum. Otuz altı yaşımıda kemal sahibi oldum; Hak Mustafâ bana cemâlini gösterdi (Hikmet 5). Altmış üç yaşımıda 'Kul yere gir' diye bir çağrı geldi; nefsimi Hû kılıcı ile kırıp teptim; ondan sonra cananımı arayıp buldum; ölmeden önce can vermenin derdini çektim (Hikmet 7). Pazartesi günü sabah erken Mustafâ'ya mâtem tutup yere girdim (Hikmet 8). Altmış üç yaşımıda yere girmek sünnet oldu" (Hikmet 10).

Yine eserinde sünneti ayrı bir kaynak olarak görmekte ve ona çok değer vermekte, dini hüküm olarak da sünneti, farzdan sonra ikinci kaynak olarak kabul etmektedir.

Sünnet imiş, kâfir de olsa, verme zarar

Gönlü katı, gönül inciticiden Allah şikayetçi;
(Hikmet 2)

Ümmet olsan zikrini söylemek size sünnet

Gelin yığılın zâkir kullar zikir söyleyelim
(Hikmet 60)

Altmış üçdür peygamberin yaşını bilsen,

Farz ve sünnet buyruğunu edâ kılsan. ((Hikmet 184)

Dedi "Benden sonra ümmetimin olacağı

Farz ve sünneti bırakıp günah işleyeceği"
(Hikmet 24)

Bütün bu malumattan sünnetin, Hoca Ahmed-i Yesevî'nin düşüncelerini ve düşünce sistemini şekillendiren en önemli unsurlardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Hoca Ahmed-i Yesevî'de; Hz. Peygamber'e (s.a) karşı sevgi ve O'nun sünnetine uymada kendine has duygusal yön de hâkimdir. Bu altmış üç yaşında yer altına girmiş olmasına dair rivayet bunu göstermektedir. Buradan elbette Hz. Peygamber'in yolundan gitmiş olmak için herkesin aynı yolu izlemesi gerektiği sonucunu çıkarmamak gerekir.

*Doç. Dr.